

ZALÁN
TIBOR

EMLÉKEZÉSKÍSÉRLET

(és annak lehetetlensége)

Az emlékezés, mostanában egyre inkább erre a következtetésre jutok tünődéseimben, leginkább a felejtés minőségének a kérdése. Ki mint felejt, úgy emlékezik, mondhatnám, ha adomázó kedvemben lennék, vagy nagyon meg akarnám mondani a tutit. Azon tünődöm tehát, hogy felejtéseink nem esnek egybe az emlékek fontosságával. Mintha a felejtésnek nem lenne minőségérzéke, nem válogatna a dolgokkal való elbánás során, csak vakon belenyúl az emlékeink halmazába, és azt emeli ki onnan, ami épp a kezébe kerül. Ilyetén módon a sorshoz lehet leginkább hasonlítani, az emlékezés tehát a sors kiszolgáltatottja, s mint ilyen, helyzete reménytelen és kontinuos volta esélytelen.

Ezért van az, hogy régi történések egyeztetése két vagy több ember között leggyakrabban véleménykülönbséget eredményez, holott valamennyien ugyanarra emlékeznek, csak más felejtésfaktorial tudják felidézni a megtörtént eseményeket. A hiátus mindig ferdít, mint a kioperált mozgásszerv ferdíti a mozgást és testtartást, ez a ferdítettség ugyanakkor az egyén jellemének felismerésében, megítélésében fontos szerepet játszik, s magának az emlékezőnek a jellemében is lényeges elérési, illetve elvesztési pontokat eredményez. Felejtetek, tehát voltam. Emlékezem, tehát vagyok. Már vagy még. Még vagy már. Valahol mindegy. Hiszen valójában nem ellentétei ezek egymásnak, sokkal inkább kapcsolódnak egymáshoz, akár a gerendák a csapolásokkal. Hiány illeszkedik a fölösleggel, a hiátus két partjának összekötő anyaga a képzelet, az öntudatlan hozzátoldás, kiegészítés. Az emlékezőhiány kiegészítő anyaga végső soron a fantázia, amely a megtörténtség látszatát vindikálja magának a megtörténttel szemben.

Ezt a hosszú nekifutást amiatt tartottam fontosnak megtenni, mert Jenei főszerkesztő ennek a szövegnek a megírására azzal kért föl, hogy emlékezzem vissza az első *A for kalára*-időszakra, *Körmendi Lajos főszerkesztő elődre*, a rovatcím kitalálására – létrejöttére –, ezzel nyilván burkoltan azt az igényt is kifejezte, hogy adjak a korról és a körülményekről is valamennyire eligazító és használható képet. Ezen a ponton vagyok meglőve, ezen a ponton hagy cserben az emlékezet, és foglalja el a beszámolóhoz szükséges fragmentumok eltüntetésével helyét a felejtés.

Nem tudom, hol és hogyan indult el a – valójában *A kor falára* címmel összeszedett –tárcasorozat. Vagy találkoztunk Körmendivel a Hungáriában, vagy telefonáltunk – a levelezés akkoriban is bonyolult és időigényes forma volt. Mivel *A kor falára* rovatcím fellengzősnek tűnhetett mindkettőnk számára, kiöltöttünk egy alternatív másikat is, ez volt a *A for kalára*. Ez utóbbi azonban, nem bírva feltétlenül mindenki értelmével, s nem kívánva kiváltani a funkcióban lévő értetlenek sanda gyanakvását, nem kerülhetett a Jászok címlapjára, mely lap akkoriban került Körmendi kezére, így a B1-en *A kor falára* cím jelent meg, a B4 végére pedig, ahol az írárok folytatódtak, odabiggyesztettük *A for kalára* márkanévet. (*A kor falára* cím egyé-

ként manapság ismét belekeveredett a közélet szórakoztató zónájába, a Csík zenekar épp mostanság jelentette meg ilyen címmel a biztos sikerre számító albumát...)

Tematikában nem egyeztünk meg. Írsz, amiről kedved tartja, barátom, mondta Körmendi, olyan keménységgel, amilyen keménységet a szöveg megkíván, majd én tartom érte a hátamat, ha meg nem tudom, akkor legfeljebb kirúgnak. (Nem emlékszem, végül kirúgták-e, a lap múlt-e ki magától, vagy a betegsége/halála vetett véget szerkesztői tevékenységének, illetve az általa szerkesztett, határozott irányokat és szellemiséget felmutató Jászkunságnak.) Én pedig kiírtam, ami a szívemen, az a monitoromon volt (mert nekem már akkor volt laptopom, valahogy, hogy, hogy nem...), lázongtam és dühöngtem, hátafórtan emlékszem, egyszer Elek Istvánt védtem a demokrata fórumosokkal szemben onnani kirúgásakor (és Kulint és Lezsákot gyanúsítottam meg a „mozgós eszmék” és a „JAK-os szenvedéstörténet” elárulásával), borzongtam apám halálán, foglalkoztatott a szerb háború, írtam a saját írói pozícióim önmagam általi ellehetetlenítéséről, de még a gyenge, de már vonásaiban agresszív demokrácia később szárbá szökkenő vadhajtásairól, mérgező növényeiről is (melyek most itt fojtogatnak bennünket). Bevallom, inkább csak a szellemisége maradt meg bennem ezeknek az írásoknak, s a publicisztika lélektanából következőn, idő-kváltozások okán, eltemetődtek a visszaidézhető történetek, az írásokat kiváltó apropók, a kor-kor-szerűtlennek feltűnő mozzanataira mért csapások.

Körmendiről... Körmendi általában barna nadrágban és fehér ingben járt, olykor mutatkozott. Olyan szép sötétbarna nadrágot talán csak feleségem keresztapján, Szentpétery Péter bácsin láttam addig – és azóta –, leírhatatlanul szép barna nadrág volt, már-már fekete. Vasalt és patyolattiszta, ahogy az ing is. Ilyesmikre emlékszem. Meg hogy a Barbaricum Körmendi-kötet sötét tónusú borítója fölött sokáig tűnődtem, ahogy magán a címen, valójában Körmendin. A témákat természetesen rám bízta, kerültük az évfordulós vagy az ilyen-olyan aktualitásokhoz kapcsolódó hozzá- vagy beszélőásokat. S most jön megint az emlékezés lyukacsos anyaga. Legegyszerűbb az lesz, ha idézek egy korabeli interjúmból, melyet a Jászkunságnak adtam ebben az időszakban, A for kalára lázas időszakában. Lázasan, nyughatatlanul. Kommentár nélkül...

Ezt a lapot Körmendi Lajos szerkeszti. Vele nem is tudom, hány éve... nem is jó ez a megközelítés. Körmendi nekem valahol... és ez sem jó így. Vannak emberek, akik csak úgy jönnek valahonnan, megérkeznek, rájuk nézel, és azt mondod, hiszen ezt az embert én már vártam. A többi nem fontos. A többi csak rizsa. Pótszer. Ez nem esztétikai kérdés, nem is morális kérdés. Ez légzéstechnika. Ha Körmendi szerkeszt egy lapot, akkor ott szeretem felszívni magamat. Tiszta a lég. Mitől? Mit tudom én. Talán tőle. A többiek – tisztelet a kivételnek – nyomják a „helyzetet”. Hozzák a „formát”. Itt vagy ott. Eltévednek. Azt gondolják, ha közlik X-et, akkor ők is egyfajta X-ek lesznek előbb-utóbb. Hiba. Én szerkesztettem, láttam, tudom. Mulatságos, egyben tragikus az a szerkesztői habitus, amely irodalmi rangot tulajdonít annak a kevésnek, ami a kéziratok egymás mellé rakása. Engem már annyi, de annyi semmihez sem értő, de szerkesztői székhez

jutott seggfejéjéig oktatott ki! Meghallgattam őket. Úgy vélem, nem az én helyzetem a tragikus. Persze ehhez hozzátartozik az is, hogy úgy gondolom, vagyok olyan helyzetben, hogy nem kell a legrangosabb(nak kikiáltott) fórumok kegyeit keresnem, illetve igényeiknek megfelelnem, talán vagyok valaki, aki választhat. Na, mit választhatok? Ma már szinte mindenhol hozzák az ember szövegét, legyen bármilyen kemény is. Választom, hogy rendszeresen írok egy embernek például szövegeket, ő elolvassa azokat, hozza – nem hozza azokat. Ez teljes mértékben az ő dolga. Én minden szövegemet levélnek tekintem, amelyben valakitől akarok valamit. Azt sem tudom, persze, kitől akarok, és azt sem, persze, hogy mit akarok. Ilyen egyszerű ez. Körmendit egyébként egy éve nem láttam fizikai kiterjedésében. De ez nem jelent semmit. [...] Nem érdekel a publicisztika. Ha valóban kíváncsi rá, egyáltalán nem érdekel. Ostoba dolog, de így van. Engem egyedül az irodalom érdekel, a szavak érdekelnek, és nem a gondolatok. Hogy mégis publicisztikát írok, ez egyfajta belelégzésem a létezésembe. Soha senki nem mondta meg nekem, meddig mehetek el, mit kell és hogyan kell írnom, Körmendi sem mondta, csak azt üzenté, írjak, mert neki kell, amit írok. Tudta vajon, mit fogok írni? Tudja vajon, amikor várja a szövegemet, hogy mit írok? Honnan a bátorsága a permanens bizalomhoz? Azt gondolom, csak egy nagyon vékony szál választja el a publicisztikát az irodalomtól. Ennek a vékony szálnak a létezése azonban nagyon fontos, mondhatnám megkerülhetetlen mozzanat. Egy író akkor is politizál, ha hallgat, akkor is, ha jártatja a száját. Végső soron mindegy. Én nagy általánosságban hallgatók, igen ritkán mozdulok meg közügyekben. Nem vagyok közéleti alkat, íróként nem. Forrófejű vagyok, emiatt indulatos, és az indulatos emberek legtöbbször igazságtalanok. Nem alapvetően igazságtalanok. Inkább – úgy rétegesen. Az indulat rárakta túlhevítésben jelentkezhetnek aránytorzulások. Túl sok a lelkiismeret-furdalásom emiatt, talán nem kellene, hogy ennyi legyen. Mondhatnám, túlteng bennem a lelkiismeret-furdalás. Rossz, nagyon rossz. Publicisztikát egyébként nehezen írok. Bizalmatlan vagyok magammal szemben, nem érzem magamat elég tájékozottnak abban, amihez hozzá akarok valamit tenni. Persze, bízom a jó írói intencióimban, de ezek nem lendítenek mindig túl a dilemmáimon. Félek, hogy egyszer olyan érzés fog el, hogy blöffölök. Hiszen az én fajta publicisztikának nagyon fontos eleme az írói beleérzés, az a pillanat, amikor a mozaik hiányzó kockáit ráérzésekből pótolom. Ez persze csak elenyésző hányadát teszi ki a szövegnek, de van, létezik. Mármost, hol van az a pillanat, amikor – lehetek fáradt, kedvetlen, kiábrándult – csak úgy odalököm a hiányzó kockákat a szöveghez? Lélektelenül, hiteltelenül, ócskán. Ki veszi észre rajtam kívül? A baj persze az lesz, hogy én észreveszem. S akkor abba kell hagynom. Egyszer...

PETŐCZ ANDRÁS

AZ „EURÓPAI NEMZETISÉG”

avagy az Idegenek és az Aysa mint a kor lenyomata

Megszületett három regény, az *Idegenek*, a *Másnap* és az *Aysa*, bennük jelen van az idegenség, a migráció, a terror, a félelem és a háború, mindazok a kérdések, amelyek napjaink valóságát jellemzik. Fikció ez a három könyv, *kitaláció*, mégis – reményeim szerint – a három történet rólunk szól, és azokról az ellentmondásos érzésekről, amelyekkel megéljük mindazt, ami körülöttünk zajlik. A regényekben menekültekről, gyilkosságokról, az átlagemberek kiszolgáltatottságáról olvashatunk. És, ha válaszokat keresünk napjaink problémáira, a milliányi migránsra, akik elindultak Európába Afrikából vagy a Közel-Keletről, akkor – az adekvát válaszokhoz – nem árt definiálni önmagunkat. Ha Európába vágyakoznak azok a szerencsétlenek, akik sok ezer kilométerről útra kelnek, akkor mit is jelent a szó, hogy *Európa*? Az ő tudatukban van valami kép Európáról? És a mi tudatunkban? Feltehetjük úgy is a kérdést: létezik *európai nemzet*? Kétségtelennek tűnik, hogy ha az ide érkezők fejében van rólunk valamiféle kép, akkor léteznie kell valamiféle európai identitásnak, amit akár „nemzetnek” is nevezhetünk.

Az *Idegenek*, a *Másnap* és az *Aysa* című regényekben megtalálunk néhány szimbólumot, amelyek az európai identitást jellemezhetik. A főhős vörös haja, a *Für Elise* zongoradallama, vagy éppen a második regény elején megjelenő lakókörnyezet, ezek mind-mind európaiságot sugallnak. Ugyanakkor azok a személyek, akik a terrort, az erőszakot jelenítik meg, azok egyértelműen egy másik kultúra képviselői.

Az „európai nemzetiség” fogalma nem új keletű. 1876-ban Victor Hugo a szerb-török háború kapcsán írta meg *Szerbiáért* című esszéjét. Ebben többek között így fogalmaz: „A szerbiai események bizonyítják, hogy szükség van az Európai Egyesült Államokra. Az egyes kormányok helyére lépjen a népek egyesülése. Le a gyilkos birodalmakkal! (...) Európának *európai nemzetiségre* (kiemelés tőlem – P.A.), egyetlen kormányra, egyetlen hatalmas, testvéries bíróságra, önmagával megbékélt demokráciára van szüksége...” Mindez, Victor Hugo szerint, a béke és jólét lehetséges perspektívája az európai polgár számára. Ugyancsak Victor Hugo mondta 1849-ben a párizsi békekongresszuson: „Tételezzük fel, hogy Európa népei, félretéve a kihívásokat, féltékenységet, gyűlöletet, szeretettel viseltetnek egymás iránt. Tételezzük fel, hogy embernek nevezik elsősorban önmagukat, s csak másodsorban franciának, angolnak vagy németnek.” Persze ezek akkoriban utópisztikus szavak voltak, és teljesen hatástalannak bizonyultak. Victor Hugo már nem érte meg az első, illetve a második világháborút, amikor nagyon is számított, hogy francia vagy német vagy angol a nemzetiséged, vagy éppen zsidó. Másképpen szólva: Európa a XX. században nem létezett.

Persze az „Európai Egyesült Államok” nem valósult meg, létrejött viszont az Európai Unió. Úgy tűnik azonban, hogy az Európai Unió léte nem segítette abban Victor Hugo késői követőit, hogy meghatározzák vagy tudatosítsák, mit is jelent az „*európai nemzetiség*”, amit Victor Hugo 1876-ban megemlít. Pedig egyre erősödhet

bennünk az az érzés, hogy az „európai nemzetiség” fogalmának tisztázása nélkül nem igazán tudunk úrrá lenni problémáinkon.

2005 májusában népszavazás volt. Franciaország polgárai szavaztak az Európai Unió tervezett alkotmányáról, és elutasították azt. A megbukott uniós alkotmány helyébe lépett később a *lisszaboni szerződés*, amely – némileg gyengített formában – hasonló alapelveket foglalt magában, mint amelyeket a törvényerőre nem emelt alkotmány tartalmazott volna.

Mindez így nem pontos. Nyilván meg kellene vizsgálni a tervezett alkotmányt és a később bevezetett lisszaboni szerződést, bekezdésről bekezdésre össze kellene hasonlítani a két dokumentumot, hogy világosan lássuk, mi is a különbség a kettő között. Merthogy igen komoly különbségek vannak. Például az Európai Unió úgynevezett „elnökének” a személyét illetően biztos, hogy lényegesen nagy a különbség. A tervezett alkotmányban meglelt volna az a lehetőség, hogy az integráció elmélyítésével párhuzamosan és amerikai mintára az Európai Unió polgárai is elnököt válasszanak maguknak, amely elnöknek aztán valós döntési jogköre van. És itt nem csak a valós döntési jogkör a fontos. Hiszen – mint tudjuk – az amerikai elnök a személyében mintegy *megtestesíti* az Egyesült Államokat, kifejezi azt az eszmeiséget, azt az identitást, amit Amerika jelent. Egy az amerikaiak közül, a legelső, „*primus inter pares*”, aki személyében Amerikát fejezi ki, ezért is fontos döntés, hogy csak két cikluson keresztül lehet elnök, hiszen, elvileg, bármelyik amerikai polgár elnök lehet, az értékek, az identitás, a szemlélet – elvileg – hasonló. Másképpen fogalmazva: Obama és Trump valójában nem különböznek olyan nagyon egymástól, ugyanis mindketten elfogadják az amerikai értékrendszert, a törvények alapvetését, az egyenlőség elvét, az amerikai jogállamiságot és még sorolhatnám.

Valamiféle hasonló elnöki szerepkört akart volna megteremtteni eredetileg az Európai Unió alkotmánya, de ez nem valósulhatott meg. A lisszaboni szerződésben ez az elnöki szerepkör aztán igencsak gyöngített formát kapott, az Európai Tanács elnökének nevezik (a tisztséget jelenleg Donald Tusk lengyel politikus tölt be). Ez az elnöki szerepkör nyilvánvalóan nem hasonlítható az amerikai elnöki szerephez, és a laikus számára nem is igazán tudható, hogy az Európai Bizottság elnöke (jelenleg Jean-Claude Juncker) a döntéshozatal tekintetében mennyiben különül el az Európai Tanács elnökétől. Nyilvánvaló, hogy a két elnöki funkció leírható a hazai köztársasági elnöki és a miniszterelnöki szerepkörökkel, mégis úgy tűnik, hogy a lisszaboni szerződés által teremtett szerepre igazából olyan nagy szükség nem volt, ezzel szemben egy amerikai elnökhöz hasonló, az európai identitást kifejező döntéshozó adott esetben hasznos lehetne.

2005-ben igencsak komoly vita folyt minderről Franciaországban a már említett népszavazás előtt. És a vita során hangsúlyosan került szóba az a mai napig nem definiált fogalom, hogy mit is jelent európainak lenni. Mitől európai polgár valaki, mi a közös az európai nemzetek állampolgáraiban, ami őket európaivá teszi?

A kérdés nem felesleges. És nincs is ebben a kérdésben semmiféle kirekesztés, nincs benne semmiféle „gőg”, sokkal inkább létező és felvethető problémát érint. Ha beszélhetünk amerikai identitásról, amely identitás igencsak jellemzi – származástól függetlenül – az amerikai állampolgárokat, akkor talán beszélhetünk európai identitásról is. De, miközben az amerikai identitásnak nagyon is vannak szemléletbeli, gondolkodásbeli jellemzői, és ezeket le is tudjuk írni, sőt némelyek törvénybe is vannak foglalva, mint például a fegyveres önvédelemhez való jog, vagy a szexuális zaklatás szigorú megítélése és a nők ezáltal kiemelt védelme, amely ilyen módon a viselkedéskultúra részét is képezi az Egyesült Államokban, addig az európaiság, az európai identitás definiálása nem történik

meg. Mintha ebben a definiálásban éppen a példa, az Egyesült Államok is akadályozna minket. A – kissé túl általános – *tolerancia* elvének hangsúlyozásán kívül nem nagyon tudunk olyasmit felmutatni, amit mint európai értéket – dokumentált szinten, ha tetszik törvénybe iktatva, megkövetelve – elfogadnánk. Pedig léteznek ilyen értékek, csak mintha kimondatlanul léteznének. És legfeljebb odáig jutunk, hogy utánozni akarjuk a példát, az Egyesült Államokat, miközben azt sem tudjuk, mit is jelent ez az amerikai példa.

2005-ben, a népszavazási vitában számos francia politikus, közéleti személy megszólalt. Az egyik fekete-afrikai származású politikus asszony a televíziós vitában így kezdte a hozzászólását: „Je suis profondément européenne.” Magyarul: Meggyőződéses európai vagyok. Talán a kelet-európai világból érkezett tévénező meglepődhetett ezen a kijelentésen, hiszen sokszor az európaiság jellemzőjének a bőrszint tartjuk még mindig, vagyis a külső, testi jegyeket. Erre utal a regénytrilógia főhősének vörös hajszíne is. A külső jegy fontos vagy jellemző lehet, de nem alapvető. Sokkal inkább fontos valami más. Valami, ami kétségtelenül megnehezíti a különböző, a nem Európához köthető népcsoportokkal való találkozást, azt a látványos, „keveredést”, ami napjainkban zajlik.

És itt mégiscsak a közös európai gyökerekről, a neveltetésről, a kulturális háttérről kell szólnunk. A közös európai történelemről. Arról, hogy nincs olyan európai ország, ahol az iskolában ne volna tananyag az 1789-es francia forradalom, amikor is a nemzetgyűlés elfogadta az Emberi és polgári jogok nyilatkozatát, amely így kezdődik: „Minden ember szabadnak és jogokban egyenlőnek születik és marad.” Ez a nyilatkozat az egyik alapja ma az európai identitásnak, többek között a nemek közötti egyenlőségnek, a polgári társadalomnak. És nincs olyan európai polgár, aki ne tudná azt, hogy létezik a Biblia, benne a tízparancsolattal, amelynek ötödik pontja a „Ne ölj!” És nincs olyan európai polgár, vagy, fogalmazzunk így, *iskolázott* európai polgár, aki ne hallotta volna Mozart, Beethoven vagy Schubert nevét. A Für Elise dallamát szinte mindenki ismeri, illetve az Örömodát, amely az Európai Unió nem hivatalos himnusza, mindez közös európai hagyomány.

Ilyen módon nyilvánvaló, hogy az Európán belüli migráció, például a magyarok 1956-os kivándorlása nem hasonlítható össze a mostani népvándorlással, hiszen egy kelet-európai integrációja egy nyugat-európai társadalomban összehasonlíthatatlanul egyszerűbb, mint egy másik kulturális, oktatási háttérrel rendelkező közel-keleti migráns integrációja.

Az európai gyökerek a zsidó-keresztény hagyományban találhatók meg, illetve abban a sok száz éves történelemben, amelynek során Európa kikínlódta magából a polgári szemléletet, a nemek közötti egyenlőséget, a másik elfogadásának elvét, a toleranciát. Toleráns azzal lehetek, aki velem is toleráns, aki nem akarja rám kényszeríteni az akaratát erőszakkal.

Amikor Victor Hugo „európai nemzetiségről” beszélt, akkor már azokra a közös gyökekre gondolhatott, amelyek az európai nemzeteket összekötik. Talán nem véletlen, hogy éppen a szerb–török háború kapcsán írta ezt az esszét, és az is állásfoglalásnak tűnik, hogy az esszének az a címe: *Szerbiáért*. Ez kulturális különbségtévis is volt Victor Hugo részéről, meggyőződésem.

Sok-sok olyan elv, alapvetés van jelen az összeurópai hagyományban, amely együtt európai identitásunkat jellemzi. Az emberek és nemek közötti egyenlőség, vagy a „Ne ölj!” parancsolata mellett számos olyan dolgot említhetünk, amely minden európai nemzetnél és polgárnál közös. Ilyen például a laicitás elve, vagyis az, hogy a vallás személyes ügy, nem képezi részét a politikai hatalomnak vagy a törvényhozásnak. A személyes ügy azt is jelenti, hogy nem mutogatom a vallásomat, nem hivalkodom a vallási meggyőződésemmel. Vagyis a vallási jelképeket nem teszem a kirakatba. Úgy öltözködöm, hogy nem hangsú-

lyozom vallási hovatartozásomat. Mert nem akarom a vallásomat rákényszeríteni a másik emberre. A laicitás elve azt jelenti, hogy nem akarom a vallásomat államvallássá tenni.

Valahol itt kezdődhetne a megoldás. Ha az öltözködésünk nem vallási hivalkodást fejezne ki az utcán.

Közös európai hagyomány az általános és ingyenes iskolai oktatás. Ott megtanulható mindez. De meg kell tanulni és meg kell tanítani. Mindenki személyes hagyományává kell tenni, aki európai akar lenni, Európában akar élni.

Victor Hugo európai nemzetiségről beszélt. Az *Idegenek*, a *Másnap* és az *Aysa* című regények kétségtelenül azon hatás alatt születtek, hogy a szerző – jelen sorok írója – franciaországi élete során szembesült azokkal a kérdésekkel, amelyek napjainkban már az egész európai kontinenst jellemzik. Akkoriban mindezt úgy fogalmaztam meg, hogy *Európa belső határait meg kell nyitni, külső határait pedig le kell zárni*. Ez a feltétele annak, hogy megszülessen végre Európa, valamint az európai nemzetiség.

BÁNKI ÉVA

ÉHEZÉSRŐL, JÓLLAKÁSRÓL, ARS POETICÁRÓL

Éhes ember nem olvas.

De lehet-e éhes valaki Budapesten?

Ontja a gyümölcsseit a nyár, potyog a földre a ringló, a szilva, a mandula, a bokrokon megrohad a szőrös fekete szeder, egy iskolára való gyereket lehetne jóllakatni a budapesti kertekből kikandikáló, játszótérek, senkiföldjék szélén termő, pocsékba menő gyümölcsökkel. Élelmes ember augusztus végén zsákot hord magával, abba pakolja a lehullott diót, mandulát, mogyorót. Szedret nem érdemes nejlonszatyorba suvasztani – megromlik, levet ereszt –, azt a gondos anya és háziasszony zárható fedelű, műanyag vödörcskébe gyűjti.

Élelmes ember persze nemcsak a gazdátlan fákat, bokrokat deríti fel, nemcsak lekvárt főz a zsákmányolt ringlóból, málnából, szederből, hanem jól kiismeri magát a budai utcákban is. Jól tudja, hogy a budai társasházak kertjeit mely lépcsőkön lehet a legkönnyebben megközelíteni, hogy hol vannak a legveszedelmesebb kutyák, hol élnek a legidegbetegbb, már egy idegen arc láttán rikácsoló szomszédok, mely elhagyott cseresznye- vagy körtefát nem őrzi senki. De a nyáresti családi élelemszerző portyák megfelelnek a l'art pour l'art ismeretszerzés céljaira is. Vigyük magunkkal a gyereket, mutogassunk neki elhagyott szecessziós villákat, csodáljuk meg vele a város legfestőibb pontjait, járjuk be vele a főváros történelmi emlékhelyeit!

Könyvek, könyvek, könyvek. Hát nem hasznosabb egy irdatlan mézeskalács ház, ahol boldog-boldogtalan jóllakik?

Persze a szegények sem csak gyümölcssel, virággal, édességgel és költéssel élnek. Befőzhetjük a szedret, a málnát, elrakhatjuk télire a diót és a mandulát, de szükségünk van húsrá is, hogy gyerekeink megfelelően teljesítsenek az iskolában, és hogy a saját immunrendszerünket felkészítsük a télre. A közismert megoldások gusztustalanok és embertelenek. Turkálhatunk rohadó szendvicsmaradékok után a pályaudvarok, strandok, bevásárlóközpontok környékén. Az így szerzett hús romlott, egészségtelen, visszataszító. Pedig a húsevés – mint minden a világon – csak kulturális kérdés. Az emberek nem eszik meg a gólyát, a pacstortát, a kukacot, a békát, sőt egyesek viszolyognak a lóhústól, de szinte senkinek semmi kifogása a brazil vagy vietnami csirkegyárakban kínozott, egymás hegyén-hátán nevelt szárnyasok ellen. Nemcsak „kifogásuk” nincs, hanem egymás haját cibálják a maradékokért

Gyermekünknek érdemes elmagyarázni, hogy a szabadon nevelkedő galamb, veréb vagy szarka húsa sokkal egészségesebb, mint a lefagyasztott szárny, zúza vagy far-hát. Ráadásul egy városi madarat elejteni sokkal nagyobb kaland és dicsőség, mint kiemelni egy bevásárlóközpont hűtőpultjából egy halott szárnyas maradványait. Semmiképp se szégyelljük a hajnali portyákat! Vigyük magunkkal a gyereket egy vidám vadászatra, tanítsuk meg a rejtőzködés, csapdaállítást, támadás fortélyaira! És miközben felkutatjuk a Budapest és környékén élő madarakat, ne felejtünk el a gyerekek a mai élelemtermelés cinizmusáról, a természetes élővilág sokszínűségéről, a környezetvédelem fontosságáról is beszámolni.

Nem is kell a parittyával elejtett varjút vagy galambot *paleopulykának* vagy *paleocsirkének* neveznünk. Hiszen senki nem kényszeríthet bennünket arra, hogy a vasárnapi ebédet rántott csirkés, kovászos ubis, dobostortás középosztálybeli lakmározásnak álcázzuk. Nyugodtan elmesélhetjük a szomszédnak, a gyerek osztályfőnökének, hogy mi újdonsült vadászok vagyunk, a parkokban nemcsak kamillavirágot vagy csalánlevelet csipegetünk, hanem vadászunk, zsákmányolunk. Belakjuk a nekünk rendelt várost; Budapest, az *ehető* és *lakható* város útikönyve, topográfiája, részletes természetrajza – talán ez lenne a leghasznosabb irodalom. Az elhagyott gyümölcsfák, a madár-gyülekezőhelyek, a legkülönbélebb élelemlelő helyek pontos lajstroma. Rajzos útikalauz versbetétekkel, receptekkel (csóka-szívsaláta, ürgepörkölt Jókai-módra), praktikus jó tanácsokkal. Egy *vad város* térképe, ahol gondosan megjelöljük a szeder- és berkenyebokrokat, a legjobb halászhelyeket, és nem feledkezünk meg a város kulturális nevezetességeiről sem. A szegények enciklopédiája, amely megtanít arra, hogy valódi dzsungelként, szegényen és pénz nélkül használjunk egy világvárost. A mi városunkat.

Végignézzve a könyvesboltok unalmas kínálatán, és magunk elé képzelve a tízezer, még mindig létező, bár sokszor komoly pénzzavarral küzdő olvasón, nem ez volna-e a legdemokratikusabb művészet?

NOVÁK ZSÜLIET

NAPSUGÁR UTCA 7.

A férjemmel vettünk egy házat Pomázon. Nem újat, nem tökéleteset, csak egy fészket, aminek épp annyi a jó és a rossz tulajdonsága, mint nekünk, olyat, hogy képesek legyünk otthonnak nevezni, ahogyan egymást.

Nagyon ránk fér ez a változás, talán túl sokat is vártunk ezzel a döntéssel. Egy négyemeletes panel alsó szintje csak nagyon korlátozott ideig nevezhető az ígért földjének. Aztán rácsok kerülnek az ablakokra, hogy az otthonunkban megforduló lelkek számát hatékonyabban meghatározhassuk, szőnyeg kerül a földre, még ha nem is szeretjük, mert a pince hideg süti a lábunk.

Az emberek pedig, hogy is mondjam, olyanok. Mindenkiről kiderül néhány év alatt, hogy ő is olyan. A mellettünk élő kedves néni, aki először csak egy kicsit tűnik süketnek, aztán már nagyon, valamilyen okból szereti beállítani az ébresztőóráját fél hétre, ami aztán egy órán keresztül vijjog. Az, hogy erre felébredünk, a kisebbik gond, meg lehet szokni. Tényleg. Csakhogy ez a vijjogás követi az embert. A mosdóba, a kávéfőzőhöz, a ruhásszekrényhez, és az ember menekül. Mindegy hova, csak el innen, el ebből a fájdalmas reggelből, hogy inkább megegyünk egy szendvicset a munkahelyen, az áldottan monoton számítógépzajban vagy az autóban, buszmezgállóban, bárhol, csak ne otthon.

A legfelsőn lakik a Down-kóros lány az anyjával. Évike negyven fölötti, az anyja talán hetven lehet. Mióta az anyukája megbotlott a lépcsőn, azóta ijedt vércsehangot hallat, ahányszor lemennek vagy följönnek a lépcsőn. Évike szereti a repülést. Szerintem a lépcsődolgon kívül szeret is a legfelsőn élni. Kedvenc szórakozása, hogy széttépi a reklámújságokat, és a szélnek ereszti azokat. Olykor, amikor ülök az erkélyen és dolgozom, vagy munka címén csak bámulom a közös udvar fáit, megnyugtatóan leszállingózik először egy, aztán két, végül pedig egészen sok újságlap, és a leérkező akciós banánok és csirkemellek orgiáját extatikus, gyerekes göcögés kíséri. Ezt a botorságot sokszor aranyosnak gondolom, eső után már kevésbé. Hát igen. Ők is olyanok. Együtt tudunk velük élni, hisz mindannyian kultúrlények vagyunk, de hiányozni nem fognak.

Nagyon várjuk már a költözést. A többiek is olyanok, akikkel minden panellakó találkozik. Sokgyerekes család óriás lábú, trappoló gyerekekkel, idős néni, aki szerint a hótakarítástól a vakolathullásig minden problémát a fiataloknak kellene elintézni, de azok érdektelenek, mert egy sem jelenik meg kedden négy órakor a társasházi közgyűlésen.

Az idős, jól fésült bácsi, aki mindig kockás zakót hord lila nejloninggel, elég fura bogár. Mivel el lehet éri a kertből az alsó balkonok muskátliját, virágzás idején azt tűzi minden reggel a gomblyukába. Ha akkor futunk össze, amikor a férjemmel vagyok, csak óvatosan rám kacsint, és megnyalja a szája szélét. Ha egyedül vagyok, akkor kétperces táncot járunk a kikerülés ürügyén, ha balra lépek, ő is, ha a másik irányba, ő is, és ha nem vigyázok, rossz esetben szorosan a fenekemnek, rosszabb esetben a mellemnek simulva halad el mellettem. Közben nem felejt el duruzsolni a sorsról, ami nap mint nap mágikus erővel sodor minket egymás közelébe.

Találkozunk Rékával, a közös képviselővel, aki csak kicsit olyan, mint a többiek. Vagyis inkább nem is ő olyan, hanem a kutya. A nő egy kan magyar vizslával él a harmadikon, amelynek az egyik nagyszülője inkább rottweiler lehetett. Hatalmas és robusztus állat, nyoma sincs rajta a vizslák kecsességének és kedvességének. Ez a dög ádázul gyűlöl mindenkit. Az összes lakóra egyformán engesztelhetetlenül ugat, mély, mordori hangon, feszül a poráz, Réka pedig talpát kis terpeszben a földre veti, úgy áll ellen a húzóerőnek, amíg nagy ívben megkerüljük őket, és eltűnhetünk a szemük elől. Nyáron, amikor az ablaka esténként nyitva van, a kutya kitámasztja a párkányra a fejét, úgy nézi végig dühösen ugatva, amíg a ház összes lakója hazatér otthona nyugalmaiba.

De tekintünk el ettől, ez együtt járt a panelléttel, de most, amikor vágjuk a centit, és az év azon ritka pillanatában találkozunk Rékával, amikor ez a vörös szörny nem tartózkodik mellette, elmondjuk, hogy hamarosan elköltözünk. Kicsit sajnáljuk is Rékát, mert itt marad neki Évike meg az anyukája, az Óriásláb család, a süket néni, a kötözködő néni és a női testekre fixált bácsi, no meg a kutya, mi meg elmegyünk. Persze boldogan, de jólesik hiányozni.

Réka gratulál, nagyon kedves. Sok boldogságot kíván nekünk az új házban. Megkérdezi, hova költözünk, mit kellett felújítani, milyenek voltak a mesterek, megúsztuk-e a sok bosszúságot, ami egy felújítással jár, és főként, mikor költözünk. Büszkén meséljük, hogy egy hegyvidéki településen, a dolina tetejére megyünk, sokkal, de sokkal több mindent kellett végül elvégezni, mint amit terveztünk, a mesterek közül pedig csak az első villanszerelő akart minket átverni, a második már olcsón dolgozott, csak néhány helyiségben nem égett a villany, miután elment, a riasztósok átfúrták az új csövet, amiről elfelejtettek szólni, így a költözés már elviekben megtörtént, csak a gyakorlat várat magára.

Erre Réka köti az ebet a karóhoz, hogy de nagyjából csak meg tudjuk már mondani, hogy mikor költözünk. Kicsit túlzásba is viszi a faggatózást, és még ha kicsit meg is hatódom, nem értem, miért akarja ezt ilyen erősen tudni.

A vasárnapok miatt, mondja ő, csak amiatt érdekl. Mert ő ugyan megérti, hogy itt az emberek olyanok, ez egy panelház, nem is várt többet a közös képviselői munkától, és valahol megérti, hogy nekem vasárnap reggel kilenckor kell az erkélyen a lábam epilálni, hiszen csak akkor süt oda a nap, de ez ettől függetlenül mindenkit zavar a házban, és megnyugtató módon hatna az itt élők pszichéjére, ha tudhatnák, ezt már csak egy, két vagy három alkalommal kell még elviselniük.

Mit mondjak, nem esett jól, amit mondott. Hogy én töröm meg a házban a vasárnap reggeli nyugalmat, és úgy adja elő a dolgokat, mintha ez az apróság jelentene bármit is ebben a flúgos társasházi közösségben. Vérig sértve hagytam ott Rékát.

Másnap egy hagyományos, idegtépő napot töltöttünk a blokkban. Hajnalban megszólalt a süket néni telefonja, kiültem az erkélyre epilálni, mialatt szállingóztak le a kertbe a lejárt szórólappaladák, a gyerekek közben ugróiskoláztak a fejünk fölött, és az ő fejük fölött a kutya tombolt a hangzavartól. Boltba menet a bácsi biztosított róla, hogy mindenképpen meghódítana, ha maradnék még pár évig.

Szóval ez egy olyan ház. Nem tudom, fog-e hiányozni.

PODMANICZKY SZILÁRD

AMIT MÁS NEM LÁTHAT HELYETTEM

Van egy különleges hely a Bugaszegi-tónál, amiről még nem beszéltem senkinek. Nem azért nem beszéltem róla, mert titkolni akartam, hanem azért, mert nem tudtam volna elmondani. Főleg azt, hogy csak tavasszal látom ilyennek ezt a tájat, amíg meg nem nő rajta a kukorica.

Amikor először jártam itt, még élt Kalapos Laci bácsi, itt lakott ezen a különös helyen egy fából eszkábált bódében, amit, hogy ne fújjon át rajta a téli szél, körbetekert fóliával. Szép élete volt Laci bácsinak, gazdasága, földje, állatai voltak, de aztán elfolyt a pénz, állítólag elgépezte. Bár ha mindez nem így történt volna, én már akkor is csak nagyon öregem és szegényen láttam. A viskóhoz tartozott egy kis föld, amin virágot, paradicsomot, paprikát termesztett, azt hozta be a piacra a bicikli csomagtartójára kötöttládában. Néha krumplit is vettem tőle. Amikor a *Baltoni világok* című könyvet írtam, tervbe vettem, hogy Kalapos Laci bácsival is elbeszélgetek, hogy ő maga tisztázzon minden mendemondát. De addigra annyira érthetlenné vált a beszéde, hogy le kellett tennem erről a tervről, és csak egy fotón örökítettük meg az utókornak a könyv hátlapján, kezében egy csokor virággal és az elmaradhatatlan kalapban.

A haláláról valójában nem értesültem, hanem egy tavaszon azt vettem észre, hogy Laci bácsi kalyibáját rendbe hozták, jó minőségű magyar nóta üvöltött a falai között, és a kert rendezettsége is megváltozott. Ez már nem az öreg műve, gondoltam, mikor megérkezett egy terepjáró a házhoz az új tulajokkal, és behajtott az udvarra. Szőke nő és barna férfi. A magyar nóta fél perc múlva finom jazzre változott.

Hogy mit látok ott minden tavasszal, Laci bácsi háza és a Bugaszegi-tó között – és van ott egy téglamúzeum is –, nem tudnám megmondani. A szántóföld úgy domborodik, hogy száz méter múlva eléri az eget, és megszületik a horizont. Ott van tőlem egy karnyújtásnyira, miközben fényes-hasas bárányfelhők gömbölyödnek fölöttem. Az ég és föld ritka látványos találkozása. Olyan, mint valami állandó születés. Ami születik, az el is múlik, de itt az állandó. Ha gazdag vallásos ember lennék, építtetnék ide egy templomot. A domb aljában nemes bodzaerdő húzódik, és ha tovább megyünk, meglátjuk a Bugaszegi-tó széles vízfelületét, amit egy, a somogyi dombokról lefutó patak táplál, majd a másik végén elindul a Balaton felé, ahol először átgurul az autópálya alatt.

Ez az a hely, ahová minden tavasszal kimegyek, és megnézem, tényleg azt látom-e, amit tavaly.

Amikor ehhez az íráshoz készültem, fölültem a kerékpárra, hogy az odavezető utat is részletesen leírhattam, mert már abban is van egyfajta bartóki hangulat.

Láttam, hogy Badacsony felől jön az idő, de úgy számoltam, hogy van még egy órám, és előbb beugrom a papírkereskedésbe egy köteg jelenléti ívért. Rég láttam már ilyen papírt, amin az ember az aláírásával igazolhatja, hogy jelen van, ezért megkértem az árust, aki biztosabb kézzel mozgott a polcok között. Az egyévi jelenlételet igazoló papírhengert kifizettem, és megindultam a kijárat felé. És akkor

az ég egyöntetűen leszakadt. Úgy ömlött a víz (eső), mint a filmekben. Ha a Hortobágyon vagyunk, biztos azt írom, lejött a víz. Kilépnem az üzletből nem volt ildomos, azt méricskéltem, mikor áll el. Meddig vannak nyitva?, kérdeztem a pénztárost. Fél öt, mondta. Főlnéztem az órára, fél öt lesz egy perc múlva. Álltam a csukott ajtóban, és néztem a betonon sistergő vizet. Az idő telt, miközben semmi nem változott. Abban azért biztos voltam, hogy a mutató átlépte a felet. Mi legyen? Merre haladjon tovább a buli? Arra gondoltam, lesz-e annyi emberség a boltosokban, hogy nem hajtanak ki ebben az időben. Álltam és vártam. Nem szólt senki. Tényleg csend volt, csak az eső zaja. És akkor megfordultam. Jó volt látni. Ott állt mögöttem egyetlen sorban mind a négy bolti dolgozó, táskával, türelmesen. És néztek. Jól vizsgáztak, nem hajtottak ki az esőbe. Úgyhogy kinyitottam az ajtót, és kiléptem az esőbe. A vizsgázók szétspricceltek, és elhajtottak a kocsikkal, én pedig egy viszonylag széles ereszrész alatt meghúztam magam a jelenléti ível. Az eső változó rohamokban hol gyengült, hol erősödött, az égkép nem adott okot a bizakodásra. Az autósok lassan hajtottak az úton, és mind jól megnézte a várakozásomat. Hogy mit gondoltak? Amit láttak. Egy férfi áll a fal mellett a zuhogó esőben egy Sigmund Freud föliratú pólóban. De ki lehet az a Sigmund Freud, kérdezhetnék. Talán ő? Igen, én így éreztem. Főleg a jelenléti ív miatt.

Az eső elállt, a tavaszi párák föltépte a szél.

A Bugaszegi-tóhoz vezető úton át kell hajtani az autópálya felett, mintha rendőrhelikopterből figyelned a forgalmat, a távolban pedig ott húzódik a Badacsony koporsóhegye. Aztán az út nagy lejtővel kanyarodik alá, és fölgyorsítja a biciklit Andreáék háza mellett, aki a legjobb munkaerő az uzodában, még akkor sem akar nyugdíjasjegyet adni, ha nem vágom le az ősz szakállam. A tóhoz vezető úton kis kertek következnek, mogyoróbokorral, cseresznyefával. Az egyik kert udvarán hajbókoló pincérszobor áll, amint éppen tálcán kínálja a kenyeret. Egy másik kertben lovak és kutyák, előtte kamion parkol a jegenyenyár alatt, amott kis tornyok nőttek a föld fölé apró ablakkal, nyilván föld alatti bunker szellőzői. Aztán a tóból kifutó patak következik, amin fahíd vezet át, és innen már megszaporodnak a virágzó bodzabokrok is.

Amíg Szegeden éltem, nem tudtam, hogy ilyen mélyen itta magát belém a gyerekkorom vidéki tája, hogy otthonosan érzem magam egy kövekkel fölszórt földúton, és miközben látványosan elgondolkodom azon az egyszerű szegénységen, amiben Laci bácsi élt, aközben mégiscsak gyönyörűséget látok egy közeli horizontot rajzoló dombban. Hát, ez van. Az emlékek kamráját nem lehet újratölteni.

Az első években, amikor ide kijártam, elhoztam egyszer a fiam, hogy megmutassam neki. Akkor jött haza, azt hiszem, Amerikából. Kibicikliztünk és megálltunk. Vártam, hogy látja-e azt, amit én látok. Aztán elszégyelltem magam, miért is akarom, hogy az én szememmel lássa a világot. Annyit mondtam csak, hogy néha ide szoktam kijönni. Aztán szedtünk egy kis bodzát és akácvirágot az esti koktélpartizhoz, hogy a szívószálak mélyéről fölhörpölt ital némi megnyugvást adjon az egyszerű, mégis oly érthetetlen dolgok felett.

VÁMOS
MIKLÓS

HÁROM PICZI

(rövidülök jeligére)

[1.] A francia Azúr-part számomra legkedvesebb pontján, Cap d'Antibes-ban es-ténként megszokott a hejehuja vialom a tengerszéli éttermekben. Délután, a fé-
lig-meddig betartott szieszta idején azonban csak a víz és a szél muzsikál.

Egy tűzforró júliusi napon három tájt érces hangú férfikórus zendített rá, teli
tüdőből. Legalább ötven tenor és bariton. Olaszul, három metsző tisztaságú szó-
lamban. Népi dallamok. A számok végén ujjongva megtapsolták saját produkci-
ójukat. Franciára váltottak, majd spanyolra, amennyire megítélhettem, hibátlan
kiejtéssel. Bravó! De mi a szösz, kik ezek?

Próbáltam közelebb menni, csakhogy az ingatlant, ahonnét az égi melódiák kiröp-
pentek, magas kőfal övezte. Túloldalt a plázs, a mélykék víztükör messzire vitte a hangot.

Ezek profik, gondoltam, képzett torkok. A nizzai operaház énekkara? A no-
nacoié? Vagy messzebből jöttek, Párisból? (Ady még így írta.) Bárhonnét, mit keres-
nek itt? Szabadtéri föllépésük lesz? Kórusfesztivál? Vízi zene? De ebben az órában
miért nem sziesztáznak, hűsölnék a vízben, hevernek az elegáns nyugágyakon,
a susogó napernyők alatt?

Míg a válaszon merengtem, a próbának (?) vége szakadt, ám az éneklés folytató-
dott, immár a saját szórakoztatásukra fújtak ismert slágereket, rögtönzött szólamokkal,
egyre gyakoribb kacagással aláfestve. Volare, oh, oh. Biztosra vettem, hogy sosem ka-
pok magyarázatot. Nagyjából hetven perc múltán csönd lett, ami ugye fikció, hiszen
a hullámok, a falevelek, a madarak és az emberek neszezték, zajongtak, locsogtak.

Késő délután az egyik strand tengerbe nyúló deckjéről (magyarul: stég) le-
hordták a napágyakat, esküvő helyszínének rendezték be. A ceremóniát a partról
figyelhettük. A pap franciául adta össze az ifjú párt. Szót kapott a menyasszony,
hosszabb beszédéből kiderült, hogy ő francia, míg a vőlegény olasz, akinek előző
feleségétől származó fiát közösen nevelik majd Rómában, reméli, jó anyja lesz. Ezt
megtapsolták. Valamint hogy ez az olasz zsidó szertartás jelképezze a megbékélést
és elfogadást, melyre az emberiségnek olyan nagy szüksége volna.

Az igenek elhangzása után a férj szétaposta a poharat, majd berohant egy csa-
pat férfi, hófehér szmokingban, többségük fekete bőrű, s előadtak a délutáni reper-
toár helyett néhány pattogó ritmusú dalt – héberül. Többek között a Hava nagilát,
azt még én is ismerem. A násznép táncra perdült, a férfiak fele kipában. Véletlenül
tudom, hogy e két szó jelentése: örvendezzünk.

Ó, istenem, ha a világ népei így összerendeződnének, s etnikai harcaik helyett
boldogan ropnák együtt! Too good to be true. Halleluja!

[2.] A kávéházban a kockacukrot már Arany János idejében is papírba csomagol-
ták, s kettőt szervíroztak belőle a csésze alatti tányérkára. Állítólag akkor nagyobbak
voltak, mint ma – vagy inkább gyermek- és ifjúkoromban.

Az „inkább” azért szükséges a mondatba, mert bájos ifjú kávétarátnóm a puccos
vendéglátóipari helyiségben rácsodálkozik, a pici téglák a fehér, márkajelzéses cso-

magolásban ugyan kicsodák? Nem értem. Míg föl nem világosít, ő ilyen papírba burkolt kockacukrot még soha nem látott.

Ez komoly? Úgy tetszik, igen. Figyelni kezdem, és valóban, csak kristálycukrot kínálnak, pindurka hosszúkás zacskókban. Igaz, négyfélét, fehérét, barnát, s kétfajta édesítőszeret. Hm, a papírborítású kockacukor miért ment ki a divatból? Nem értem. Valaha, boldogult úrfikoromban gyűjtöttem őket, főleg külföldről, elsősorban Páris legendás caféból – de Flore, Les Deux Magots, Bonaparte – vittem őket haza. (Én mindig keserűen szerettem a feketét.) Készletem szépen szaporodott, míg valamelyik vásárlásnál hátrahagytam (ottfelejtettem).

Miért kedvezőbb a presszóban, éttermekben, kávéházakban a törpezacskók használata? Olcsóbbak? Könnyebb ezeket sorozatgyártani? Vagy mi? Aki tudja, írja meg nekem, az se baj, ha a Facebookon. Egy újabb, eddig még nem taglalt korszaknak vége, summázzom melankolikus hangulatban.

Gyűjthetnék persze márkajelzéses papírszalvétát – ha akarnék még gyűjteni bármit. Minek? Okosabb már, ha inkább osztogatok. De azért... innen üzenem a világ vendéglátóiparának és cukorgyárainak: legyen csomagolt kockacuki újra, az ifjabb nemzedékek és a hagyományok kedvéért. Édes szokást kár veszni hagyni.

[3.] Megszületésem óta látható a bal lábam sípcsonjtja fölött, tíz centire a bokámtól egy szabályos kör alakú, mélybarna anyajegy. A régi lyukas kétfilléresnél és a mostani egyfórintosnál picivel kisebb. Óvodistaként megkérdeztem anyukámtól, miért van ez ott? Azért, hogy ha elveszítenénk, erről mindig fölismerhesselek, mondta ő.

Nem örültem. Ugyan miért veszítenének el? Ha mégis, vajon az arcomat még nem sikerült volna megjegyezniük? Ideje volna.

A kerek jel – stigma? – máig a helyén. Jelzett szerepe megszűnt, szüleimet régen elvesztettem (1969, 1986). Őket miféle apajegy vagy anyajegy révén találhatnám meg?

Akad rajtam egy másik, számomra fontosabb mélybarna folt is, voltaképp kettő, de összetartoznak. Bordaívem jobb oldalának aljánál kis lábnyom. Valaha tökéletesen elkülönült a talp és a sarok. Ennek eredetéről anyám nagyjából ugyanakkor azt állította, kedves rongyörpém (Hapci), örökös hálótársam taposhatott rám, amikor aludtam. Na szép, gondoltam.

Hapcit azután kétszer is eladtam – szégyen-nyalázat. Nem mentség, hogy először Puskás Ferencnek, aki csapta a szelet az óvónőknek. Féltékeny vagyok. Szia, Öcsi, én is Öcsi vagyok, mondtam neki. Adott Honvéd-jelvényt, de elkérte cserébe Hapcit. Sírtam. Nem sejtettem, hogy az óvónőnél hagyta.

Másodszor első szerelmem, Lili tett vételi ajánlatot a törpémre (1959). Én kilenc voltam, ő húsz, úgy vélte, nagy fiú vagyok már a babázáshoz. Nemsoká kinévházasodott Luxemburgba, Hapcit búcsúzaskor anyám kezébe nyomta.

Mind a törpét, mind a (kissé elformátlanodott) lábnyomát máig őrzöm. Puskás és Lili jó ideje eltűnt erről a sártekeről. Így megy ez.

